

MARTÍ GENÍS I AGUILAR I ELS JOCS FLORALS DE BARCELONA

Conferència llegida a la festa anual del Patronat d'Estudis Ausonencs, celebrada a la Sala de la Columna de l'Ajuntament el dia 1 d'octubre de 1978.*

El mes de maig d'enguany va complir-se el centenari de la concessió a Martí Genís i Aguilar del doble premi en els Jocs Florals de Barcelona, la Flor Natural a la poesia *Lo criat major* i el premi extraordinari a la novel·la *La Mercè de Bellanata*.

En commemoració d'aquesta data sembla adient parlar de la participació de Genís als Jocs Florals, un aspecte de la seva activitat literària que el mantingué, al llarg de la seva vida, vinculat al grup de «La Renaixença» i el convertí finalment en símbol i representant del moviment literari i patriòtic, que féu possible la recuperació de la llengua catalana en el sentit més ampli, quan fou nomenat president dels Jocs Florals de Barcelona l'any 1921.

Abans de parlar d'aquest aspecte tan important de la personalitat de Genís intentaré de situar-lo dins el temps que li tocà de viure, i de donar-ne una breu notícia biogràfica.

Martí Genís i Aguilar pertany a la generació que, segons Jaume Vicens i Vives, constituí la Renaixença pròpiament dita, és a dir, la que accedí a la vida pública entre 1868 i 1876. Aquesta generació recull la sembra dels capdavanters de la Renaixença catalana, no sols de Capmany i d'Aribau sinó dels qui van fer possible la restauració dels Jocs Florals —Joan Cortada, Pau Piferrer i, sobretot, Rubió i Ors i Milà i Fontanals—, de tal manera que, segons Jordi Rubió i Balaguer, «quan Verdaguer i Guimerà triomfaren..., la seva victòria era el coronament de la Renaixença literària».

Martí Genís Aguilar nasqué el dia 21 de juny de 1847 a Vic, a la plaça dels Sants Màrtirs, cantonada al carrer del mateix nom que comunica amb el Passeig, lloc on el seu pare tenia una farmàcia.

Podem imaginar la seva infantesa tranquil·la, quieta, de noi de casa benestant a la ciutat de Vic de mitjan segle XIX. Va aprendre primeres lletres a l'escola del senyor Muntanyola, que estava situada al vell edifici dels Caputxins, al seu mateix barri. Són aquests els anys de l'epidèmia de còlera a Vic, el 1854, quan el petit Martí té set anys, i també els de des-

cobriment de la natura, quan els estius visita sovint la seva dida a Sant Bartomeu del Grau.

A l'hivern va a estudi i fa d'escolà a la Parròquia de la Pietat o a Santa Teresa. El record d'aquest noi, despert i atent a la vida circumdant, està estampat en algunes de les *Narracions casolanes* i dels *Records i contes*, veritables evocacions del Vic dels seus anys d'infant.

Cursà segon ensenyament al Seminari com a «privat», nom que es donava en el Centre als estudiants de batxillerat per tal de distingir-los dels 'de capellà o «tridentins». Privats i tridentins assistien junts a algunes classes en les quals Genís i el seu amic Josep Serra i Campdelacreu tenien per condeixebles a Jacint Verdaguer i a Jaume Collell: allí començà l'amistat d'aquest grup a la qual Genís restaria fidel tota la vida.

Acabat el batxillerat es traslladà a Barcelona a estudiar la carrera de farmàcia. Féu una carrera brillant, d'estudiant aplicat, durant la qual fou mereixedor de premis extraordinaris. L'any 1873 Genís enllestia la tesi doctoral, que pogué llegir a la Universitat de Barcelona degut a les especials circumstàncies polítiques: l'adveniment de la primera República. Aleshores tornà cap a Vic a exercir al costat del seu pare.

En aquells anys d'universitari Genís començà a escriure les primeres poesies i també els primers articles, el més reulat dels quals és en castellà i fou publicat per «El Eco de la Montaña» de Vic, el dia 28 de setembre del 1865. L'any següent, escriví, ja en català, un drama en vers *Lo paquetayre*, que roman inèdit.

Al transcurs del 1867 Genís publicà amb força regularitat poesies en català a «El Porvenir» i a «El Eco de la Montaña» de Vic. Va ser un any decisiu durant el qual començà a prendre part junt amb els seus companys Collell, Verdaguer, Salarich, Espona i Serra i Campdelacreu a les sessions del Círcol Literari i, per tant, a incorporar-se ja de molt jove a la vida cultural de la ciutat. Sobretot, però, aquest mateix any 1867, el dia 19 de juny, Genís figurava entre els deu joves entusiastes que fundaren l'Esbart de Vic.

Des de la seva ciutat, on a partir de l'any 1874 fixà definitivament la residència, va participar en els Jocs Florals de Barcelona i en els d'altres ciutats catalanes.

Collaborà en revistes i periòdics de Barcelona, de Vic i, en general, de tot Catalunya. A més de les primeres col·laboracions ja esmentades, publicà a «La Patria», a «Diario de Vich» i, més tard, a «La Veu del Montserrat» i a les successives «Gazeta Montanyesa», «Gazeta Vigatana» i «Gazeta de Vich» pel que fa a la premsa local. A Barcelona el seu nom sortia sovint a «La Renaixensa», «L'Il·lustració Catalana», «La Veu de Catalunya», «Catalana»... Sovintejaven també les publicacions de Genís a la resta de de la premsa de Catalunya. Dins aquestes activitats cal situar també les seves intervencions al Círcol Literari com a president i com a vocal.

Un repàs a la seva obra poètica ens demostra que Genís fou també un bon poeta, un dels millors de la passada centúria, amb molta més volada

lírica que la majoria dels seus contemporanis i amb un lèxic molt semblant al de Jacint Verdaguer. Les seves poesies, però, són molt poc conegudes: en general resten disperses en els periòdics i revistes on va anar-les publicant. Tres reculls només, i encara poc extensos, estan aplegats en volum: *Guspires de ma llar*, poesia de caràcter íntim que reflecteix les dades més importants de la seva vida des del record de la mare, quan Genís era infant, a l'elegia per la mort d'un fill; *Verger carmelità*, poesies de tema religiós escrites segurament a instàncies de la seva filla Carme, religiosa carmelita, i, finalment, *Estampes de l'Esbart*, llibre pòstum compost de semblances acompanyades de sonets que evoquen els companys de l'escola literària vigatana. La resta de les poesies cal cercar-la, com deiem, en publicacions periòdiques o bé en els volums dels Jocs Florals. D'altres han restat inèdites o han estat publicades en recordatoris o opuscles commemorant alguna efemèride. L'última que va publicar, «Pujant al Canigó», és dedicada a Verdaguer i clou de manera digna i significativa l'aportació de Genís a la poesia catalana de la segona meitat del segle XIX. Vista en conjunt la seva obra poètica és prou interessant perquè sigui objecte de publicació i d'estudi.

Pel que fa a la seva carrera de novel·lista, *Julita* fou el punt de partença. L'experiència vàlida d'aquesta primera novel·la donà com a conseqüència uns anys de producció continuada des de 1874 fins a 1902, que coincidiren amb el temps de plenitud física i espiritual de l'autor. Genís publicà en aquesta època les novel·les següents: *Sota un tarot*, 1876; *De la batalla de Vic a l'acció de Roda*, i *La Mercè de Bellamata*, 1878; *Records d'una nit*, 1879; *Quadres del cor*, 1881; el volum *Novelas* que inclou *sota un tarot*, *La Mercè de Bellamata*, *Records d'una nit* i *Quadres del cor*, el 1882; *Passavents*, el 1887; *L'Espalmada*, 1890; *La Reineta del Cadí*, 1892; *Dos albats de mitja pompa*, 1901 i *Novelles vigatanes*, 1904.

A partir de l'edició de *Novelles vigatanes*, que aplega en volum *L'Espalmada*, *Dos albats...* i *La llum blava*, Genís disminueix, sense deixar d'escriure, la seva producció literària. Encara publicà amb èxit a Vic els tres volums de contes, que titulà *Narracions casolanes*, i Francesc Mathcu li edità dins les publicacions de l'«Il·lustració catalana» el volum *Records i contes*, l'any 1925.

Pòstumament el suplement de la «Gazeta de Vich» inclogué en el número necrològic que li dedicà, la novel·leta *El cantí de l'Excomunicat*. Genís deixà encara inèdita una altra novel·la, *Cília*, i entre altres petites proses les últimes pàgines que escriví: *Davant la tomba de Mn. Coltell* el mes d'octubre del 1932.

L'any 1929 fou objecte d'un homenatge de tot Catalunya promogut pels editors de «Les Ales Esteses», que significà la recuperació de Genís. En un lapse de sis anys es reeditaren gairebé totes les seves novel·les i, alguna, arribà a dues i tres edicions.

Morí el dia 10 de desembre del 1932. Amb la seva mort tancava tota una època: la del renaixement literari català i de l'Escola vigatana.

Els esdeveniments polítics interromperen la definitiva incorporació de

Genís a la història de la literatura catalana. Tot i això, i malgrat les circumstàncies poc propícies, l'any 1947, centenari del naixement de Martí Genís, el Dr. Miquel S. Salarich i Torrents féu la memòria necrològica que acompanyava la col·locació del retrat de Genís i Aguilar a la galeria de vigatans il·lustres. Discurs que recull per primera vegada una visió de conjunt objectiva i molt orientadora de la vida i l'obra de Genís, i del qual he recollit moltes dades per al meu treball.

Fou força més tard, a partir de l'any 69, quan es reedità dins la col·lecció «Antologia catalana» *La Mercè de Bellamata*, que va començar un moviment de revalorització de l'obra de Genís promogut sobretot des de les càtedres de literatura catalana de les dues Universitats de Barcelona: la del Dr. Molas i la del Dr. Comas.

Fruit d'aquest moviment han estat l'edició esmentada de *la Mercè de Bellamata* per en Jordi Castellanos i la de *Julita*, l'any 1974, per en Guillem-Jordi Graells.

Després d'aquestes notes, que pretenc centrar una mica la figura i l'obra de Martí Genís i Aguilar, passaré a exposar el tema que és l'objecte d'aquesta intervenció: la participació de Genís als Jocs Florals de Barcelona.

Podem situar els precedents pels volts del mes de maig de l'any 1868. Aleshores Genís, jove estudiant de farmàcia a Barcelona, assistí a la festa dels Jocs Florals, segons podem deduir del que Jaume Collell, el mentor de la colla, ens diu en el seu llibre *Del meu fadrinatge*: «Jo la esperava ab dalé, "—la festa—" perquè era la primera vegada que hi assistia». A d'altres passatges d'aquesta mateixa obra assenyala l'ambient entusiasta que regnava entre els lletraferits vigatans entorn dels Jocs. En el capítol desè, que porta per títol «La primera Englantina», Collell conta com va compondre *A la gent de l'any vuit*. Guanyat per l'enyorament diu «un cert dematí del mes de Mars quan a Barcelona ja han arribat les orenetes y a la Rambla de les Flors s'hi senten els efluvis primeverals me posí a dictar les primeres estrofes de l'oda. (...) Y una vesprada sortint del café Suiç, a la llum d'un fanal de la Plaça Real vaig llegirles a n'en Serra y Campdelacreu». I segurament també a Martí Genís, ja que precisament ells tres: Genís, Collell i Serra i Campdelacreu col·laboraren en diverses publicacions a Barcelona i naturalment a Vic en el període comprès entre els anys 1867-1873; mantingueren una correspondència, si no abundant, sí de caràcter molt íntim i participaren en les mateixes tertúlies, entre elles la del café Suiç, que publicà precisament aquest any, 1868, el número extraordinari del setmanari «La Barretina». El motiu fou la visita dels felibres de Provença: Mistral, Roumieux i el romanista Paul Meyer i la d'alguns poetes castellans: Zorrilla, Núñez de Arce i Ventura Ruiz Aguilera que venien a la festa dels Jocs Florals convidats per Víctor Balaguer.

Quan l'any següent, 1869, el consistori premià la composició poètica de Collell *A la gent de l'any vuit* amb l'Englantina, Jacint Verdaguer li escrivia: «Los vigatans estan molt entusiasmats amb los nous guanys...». El Círcol Literari li edità l'oda i a aquesta edició Collell posà la dedicatòria següent:

«A mos Amichs vigatans: Vosaltres amichs meus, florida jovenalla de ma patria, la ben aymada ciutat de Vich, que aprop d'una font remorosa y sota l'ombra beneyta del Desmay de bona recordança, vos plagué escoltamas primeras cantadas fent naixer en mon cor falagueras esperanças: rebeu agradosos aqueixa flor que (...) vos ofereix coralment vostre amich y company de ESBART, Jaume Collell».

L'impuls que la força poètica de Jacint Verdaguer i la personalitat vigorosa de Jaume Collell donaven a la colla de l'Esbart i, per tant, al seu amic Martí Genís sembla evident. Són fites importants i decisives en la trajectòria de tot el grup: els primers triomfs de Jacint Verdaguer en els Jocs Florals del 1865 i la seva amistat amb Marià Aguiló, i Milà, els contactes de Collell a la Universitat Literària amb Milà i Fontanals i Rubió i Ors i, no cal dir-ho, la proclamació de Jaume Collell Mestre en Gai Saber l'any 1871.

Tot el grup de l'Esbart tenia una gran formació intel·lectual. Les relacions freqüents amb les personalitats més destacades de la Renaixença que sovintejaren en els anys següents a través del Círcol Literari i que recolzaren sovint en l'amistat de Milà i Fontanals amb el Dr. Giró i Torà, la participació de Marià Aguiló en les sessions literàries de l'entitat i la seva consegüent influència sobre el grup, l'amistat personal amb qui amb el temps seria el gran bisbe Dr. Torras i Bages i tantes altres dades ens ho demostren a bastament. En el cas concret de Genís sabem que la seva formació consistí bàsicament en l'estudi dels clàssics al Seminari durant els anys de batxillerat, estudi que acompanyà una sòlida formació religiosa. D'aquests anys també daten les primeres visites a la Biblioteca Episcopal que freqüentava amb Verdaguer i Collell. La lectura dels romàntics Walter Scott, Manzoni, Mme. Staël, que començà de ben jove, a la dècada dels 60, la continuà a la biblioteca del Círcol Literari on, generalment en francès, trobà les obres de Goethe, Lamartine, Chateaubriand, Víctor Hugo...

Amarat, doncs, de romanticisme, de ple dins la Renaixença de Catalunya que, cada dia més, pren consciència de la seva entitat política, sadollat d'entusiasme florallesc, Genís, que no serà mai un escriptor programàtic però sí, sempre, un escriptor català enamorat de la seva llengua, compon i publica en català els anys 68 i 69 moltes poesies i escriví, calladament, a 22 anys, la seva primera novel·la, *Julita*.

Fins aquí els precedents. A partir de l'any 1876 Genís va participar ja activament en els Jocs Florals de Barcelona i en els d'Igualada, Sants, Manresa i Lleida, en tots els quals obtingué premis. També presidí els Jocs Florals de Manlleu, 1893, d'Olot, 1899, Santa Coloma de Farners, 1904, Sants, 1908 i Manresa, 1930. Fou cridat al Consistori dels Jocs Florals de

Barcelona l'any 1890, el 1903 féu el parlament de gràcies i en fou president l'any 1921.

L'accèssit a *Sota un tarot* el 1876 inicià la participació de Martí Genís als Jocs Florals de Barcelona. Els anys més brillants, però, foren el 1878 i el 1921.

El 1878 el Consistori presidit per Josep Ll. Pons i Gallarza concedí la Flor Natural a la poesia de Genís *Lo criat major* i a l'ensems «sens vaciació» el premi extraordinari a la novel·la *La Mercè de Bellamata*.

L'any 1921, Genís i Aguilar, president del Consistori dels Jocs Florals de Barcelona, reconegut com una glòria literària, pronuncià un bell i poètic parlament que fou, en definitiva, un resum de les seves idees i la seva poètica.

Altres premis importants, a més de tres accèssits a la Viola, un a la Flor Natural i un altre a l'Englantina, foren la Viola d'or i argent l'any 1892 per la poesia *Penediment* i el premi extraordinari de novel·la concedit a *Passavents* l'any 1887.

Aquesta és en síntesi la participació de Genís als Jocs Florals que pot ser estudiada des de dos aspectes diferents: l'un com a mantenedor o fins i tot com a president del Consistori, l'altre com a poeta que, segons l'expressió floralasca «tirava» als Jocs.

De les seves activitats com a membre dels distints Consistoris ens resten els parlaments que expressen el seu ideari, el qual intentaré, ara, resumir, centrant-me bàsicament en els dos parlaments als Jocs Florals de Barcelona: el discurs de gràcies de l'any 1903 i el presidencial del 1921.

En general, les idees de Martí Genís procedeixen de l'escola de Ramon Martí d'Eixalà i de Xavier Llorens i Barba, importadora de la filosofia escocesa del sentit comú que tant s'adiu amb el geni català. L'empremta més forta la rep, però, a través de Jaume Balmes i del seu contemporani i amic, el Dr. Josep Torras i Bages.

Els esquemes ideològics es mantenen constants al llarg de la seva vida. El fet que les idees rectores dels primers parlaments, Olot 1899, siguin les mateixes del discurs dels Jocs Florals de Barcelona de 1921 és perfectament lògic si considerem que Genís, el 1899, ja és un home de 52 anys. Dels Genís més jove només podem endevinar-ne el pensament per mitjà de les novel·les.

El problema central i més important que es planteja Genís és el del

ser de Catalunya. Per a Genís, home de la Renaixença, aquest és fonamentalment el problema de la llengua. Com Aribau, identifica llengua i Pàtria. «Catalunya era viva perquè era viva la seva llengua» diu. Des de l'*Oda a la Pàtria* i sobretot des de la instauració dels Jocs Florals que «neixen de la forta esperonada del romanticisme» vam veure «coronada de llors, aplaudida y axalsada a Catalunya (...) en la seva pròpia y dignificada llengua...».

La idealització constant de Catalunya que sovint descriu en personificacions junt a la fe en el progrés són les dues idees centrals del catalanisme de Martí Genís. Aquest es fonamenta en la idea i l'amor de Pàtria.

Què és la Pàtria per a Genís? «El tros de terra, ab caràcters dels colors dominants en ella» que és part integrant de la nacionalitat catalana. L'amor de Pàtria «vol dir sacrifici» i és «immortal com la Poesia». A partir de la idea de poesia «l'essència qu'es desvaporava de la substància de la Pàtria», segons Torras i Bages, defensa el dret sagrat dels pobles a conservar la llengua; «quan a Catalunya tornà reverdir la seva poesia, la de la seva llengua, fou quan va redressar-se l'ànima del nostre poble». D'aquí es dedueix el poder aglutinador i el seu caràcter sagrat: «Un poble sense poesia és un poble qu'es desfà»; no és lícit matar la llengua dels pobles, la nostra llengua «que... Déu havia volgut que parlassem al naixer catalans».

Què entén Genís per nacionalitat catalana? La totalitat dels Països Catalans. Així, quan parla de la tasca de Marià Aguiló, diu que emprengué «aquella heroyca odíssea... anant per tota la terra catalana».

Tenia una idea molt clara de tot el que significava catalanitat. No era combatiu, al contrari; home pacífic, amic de la conciliació, era, però, prou intel·ligent per a plantejar-se la qüestió fins a les últimes conseqüències. El catalanisme, segons Genís, neix de l'amor a la llengua catalana que és exactament el mateix que l'amor a Catalunya. La llengua, la poesia, no és solament la «maravella» de la paraula: és l'expressió d'una nacionalitat. Segons Torras i Bages, en qui Genís recolza, «la poesia és una gran qüestió intel·lectual...» «La poesia, l'història y la vida actual del país estan lligades entre sí; formen una sola cosa».

Martí Genís, poeta, defineix la poesia com «una fada d'encants sobrenaturals». Situat dins l'estètica romàntica, si per una banda sacralitza el poder gairebé carismàtic de la poesia, per l'altra ens dóna una definició més precisa que, segons comentàvem, connecta poesia amb Pàtria, recolzada en la cita del Dr. Torras i Bages «La poesia és aroma, és emanació de la mateixa substància de la patria» i de Maragall «la poesia és la paraula viva», en les quals no sols remarca la procedència popular de la poesia —popular en el sentit de tradicional que exclou el vulgar— sinó que identifica, d'acord amb el gran bisbe, poesia amb raça.

La poesia estesa per tot Catalunya es troba doncs tant «en lo raser més menut del Pirineu», com «al peu de nostres coromines» o «en les avingudes de les ciutats populosas».

La missió del poeta es correspon amb l'assignada a la poesia. Genís fent-se portantveus del pensament balmès creu que els poetes «aquells

homes... a qui ha otorgat el Criador elevada concepció, fantasia creadora y cor de foch, estan més exposats que'ls demés a dexar-se portar per les impressions del moment. La pintura, l'escultura, la música, la poesia en general, tenen debers molt grans que s'obliden tot sovint: la veritat y la virtut. Veus aquí 'ls dos objectius a que s'han de dirigir. La veritat per al enteniment; la virtut per al cor».

La teoria poètica de Martí Genís que inclou, és clar «la paraula viva» de Maragall, l'element espontani que cau de ple en l'estètica romàntica, és completat, doncs, pel concepte de poeta a les llums de la moral, procedent de Jaume Balmes. És mitjançant aquests elements que l'obra poètica pot trascendir la realitat i reflectir l'autèntic ser de les coses.

En l'aspecte d'escriptor premiat em limitaré a comentar les composicions més destacades d'entre les que obtingueren premi i a donar les notícies més significatives de les circumstàncies que les acompanyaren. I això tant per una exigència d'espai i temps, com perquè les composicions que anem a comentar figuren entre les més importants de l'obra genisiana i il·lustraran em sembla a bastament aquest aspecte de la personalitat de Genís, ço és la seva aportació a una entitat tan representativa de la Renaixença com són els Jocs Florals.

1. *Sota un tarot*, «memòries d'un batxiller», datada a l'abril de 1876, fou premiada en els Jocs Florals de Barcelona del mateix any. La festa se celebrà a la sala de la Llotja a la una de la tarda del diumenge 7 de maig del 1876. Segons el volum dels Jocs d'aquest any, 11 treballs «lluytavan per la adquisició d'aquest premi (que oferia la redacció de «La Renaixença») habentlo obtingut la colecció titulada *Quadros de Barcelona* de D. Antoni Careta i Vidal... Se concedí un accèssit a la novel·leta *Sota un tarot*, animat quadro de costums vigatanas, en lo qual s'hi descubreix l'instint d'un bon narrador... aquesta novel·la duya'l nom de Martí Genís y Aguilar».

De la revista «La Renaixença» del mateix any recollim una saborosa notícia que ens ajuda a comprendre l'ambient entusiasta que rodejava la festa i, per tant, el nostre jove autor recentment premiat.

«Per a continuar la festa que en honor dels poetas premiats en los Jocs Florals celebrava cada any la disolta societat «La Jove Catalunya», que s'havia fet ja tradicional, se aplegaren aquest any alguns dels joves catalanistas mes coneguts, tenint lloch aquella sessió la vetlla del dilluns dia 8 del corrent, en lo Saló de Cent de Casa la Ciutat.

Encara que'l temps plujós que feya no permetia esperar una extraordinaria concurrència, esta fou tant nombrosa qu'omplí tot lo saló, que presentava il·luminat per los grups de llums de gas que últimament s'hi han posat, un magnífich y sever aspecte. En la tarima de la testera hi havia la taula de la Presidencia, qual lloch la comissió que devia consti-

tuir-la cedí respectuosament al sabi catedràtic de Literatura y ver catalanista D. Manucl Milà y Fontanals, fentli costat en la mateixa taula y à un cantó y altre de ella la major part dels autors premiats y altres coneguts en la literatura catalana».

Segueix el cronista referint una lectura de poesies a càrrec de l'Angel Guimerà, qui havia guanyat la Flor Natural, de Francesc Matheu, de Bartrina... de Genís i Aguilar fou llegida la poesia *La mort i la vida*. Aquesta composició figurà en el volum estampat als tallers de «La Renaixensa», junt a d'altres poesies triades per aquesta ocasió.

Aquesta és la història externa de la primera intervenció de Genís als Jocs Florals com a poeta llorejat. Vegem ara el contingut de l'obra premiada.

A *Sota un tarot* Genís assaja de reflectir la realitat valent-se de les fórmules típiques del costumisme: presentació de tipus i de situacions sense aprofundir massa en els personatges.

L'acció es desenrotlla durant tres dies del mes d'abril, festes dels Sants Màrtirs, a la ciutat de Vic en la primera meitat del segle XIX. Una trama trivial és el pretext per a aquesta novel·la que es desplega en un escenari costumista i de la qual són els vertaders protagonistes els estudiants del Seminari amb llur figura característica, capa i tarot, i amb llurs facècies que donen vida i fesomia pròpia a la ciutat.

L'ambient estudiantil s'aconsegueix mitjançant un vocabulari adequat, privatiu de la comunitat on es desenrotlla la novel·la i dins d'aquella, del medi estudiantil que forma un estament a part de la resta de la ciutat. Locucions i cites llatines, com «in totum» «distingos», «ergos», «in primis», «Sub sole fermentat intellectus», «post nubila Phebus», «nequaquam moriemini» etc. al costat de la cita dels clàssics des d'Homer i Virgili, «sub tegmine fagis», fins a Titus Livi, i Sèneca, passant per Cèsar, Ciceró, Salusti, Ovidi etc. i dels llibres de text les *Selectae*, el *Liberatore*, la *Summa*..., donen un retrat molt viu del món escolàstic i humanístic, en el qual transcorria la vida d'aquells estudiants.

La descripció de l'estudiant de Vic típic

«ab lo capot negre passat per sota'l braç dret, y tirat a l'altra espatlla, y'l tarot, alias lo barret, lo tradicional barret d'estudiant qu'era qualsevol de copa deixat per vell de son amo primitiu, y sense proporció generalment entre les seves dimensions y las del cap que coronava...»

i la situació de privilegi que ocupava

«...eram inviolables en nostras alegras estudiantinas; y feyam un estat social apart y molt especial; al menys en molts ciutats subalternas de Catalunya...»

sintetitza cabalment la idea de l'autor de retratar i fins i tot recrear un tipus de vida que ja periclitava uns anys abans d'escriure la novel·la.

L'ambient de la ciutat és descrit en moments vius, reflectint oficis, quan la colla d'estudiants passaven pels carrers

«movent gresca, y dihent llatinadas á cada entrada ahont trevallavan á la porta los corders escamarlats en llurs cavallets de fusta, que (...) no'n feyan cas, y tolo més (...) cridavan: —Arri á estudi; acaba casas».

Personatges que contrasten amb l'evocació del Vic noble i silent, marc vetust de les estudiantines i també escenari que trepitgen el teixidor, el corder, el paraire... tots ells protagonistes d'un món i d'uns oficis que desapareixeran en les dècades pròximes.

Les pàgines millors del llibre pertanyen als quadres de la vida dels estudiants. Quan acabem la novella ens queda la recança de no saber més coses d'aquell estament social tan característic de la ciutat de Vic durant el segle XIX. Una ampliació d'aquest aspecte hauria estat un encert; tal com és significativa una aportació ben important de Genís a la narrativa, anterior a les primeres temptatives de Narcís Oller que supera els quadres de costums més o menys realistes dels seus predecessors i ens és oferta com una veritable novella.

2. En els Jocs Florals de 1878, ara fa cent anys, Genís aconseguí la Flor Natural per *Lo criat major* i el premi extraordinari per la novella *La Mercè de Bellamata*. Aquest és el moment àlgid de Genís poeta en els Jocs Florals. La Revista «La Renaixensa» contava l'efemèrides de la manera següent:

«La institució dels Jochs Florals ha celebrat enguany ab major esplendides que'n altres la festa de la distribució de premis. La solemnitat tingué lloch lo primer diumenge de maig en la sala d'espectacles del Gran Teatro del Liceo, decorada pels germans Vilanova ab tota la propietat que'l local permetia».

«La grandiosa sala presentava un cop de vista enlluernador. En lo centre de las taulas hi havia el dossier... A dos cuarts de duas entraren en la sala los mantenedors...».

Presidia el Consistori En Josep Lluís Pons i Gallarza i n'era el Secretari l'Angel Guimerà. Aquest

«Llegí sa memòria... procedint a continuació á l'obertura dels plechs que contenian los noms dels autors de las poesias premiadas... De la poesia distingida ab lo premi de «Honor y Cortesia...» resultà esserne autor D. Martí Genís y Aguilar».

Segueix la relació dels autors i treballs premiats fins a l'últim premi, el de prosa que el Consistori concedí a «...la novella de costums del camp *La Mercè de Bellamata*».

L'èxit de Genís fou molt gran. Podem comprovar-ho per mitjà del record que en guardà el militant catalanista Lluís B. Nadal qui, anys més tard, referia l'entusiasme amb què, en aquella ocasió, els estudiants de

l'Institut Lliure de Vic, del qual Genís era professor, acudiren a presenciar la festa. «Convenia que hi fossem tots, una «claque» de trenta y tanques mans, tractantse d'aplaudir al Mestre». «La "claque" no s'hagué menester: la Reyna y *El criat major* per sí sols s'imposaren, com s'imposaren l'endemà, en la Sala de Cent, els troços que's llegiren de *La Mercè de Bellamata*. Aleshores fou la nostra: el joyell de plata fou presentat al Mestre...» que «no ha oblidat may més aquell moment en el qual se fe'nian en una sola expressió l'afecte personal, el respecte y el patriotisme».

L'opinió del Consistori, exposada pel secretari Angel Guimerà, fou ben falaguera pel «Criad major» però de cap manera excessiva. S'havien disputat la Flor Natural 132 composicions, més l'elecció no fou difícil ja que segons Guimerà «com desde la primera llegida s'havia fet recomanable la poesia que du per títol *Lo criat major*... no fou molta la discussió entaulada ans de acordarli lo Consistori tant envejada distinció per la gentil manera com descriu son autor unes costums catalanes de les darrerjes de l'últim sigle, per la bellesa de son dramàtich argument presentat ab tota la riquesa de detalls imaginables... y per son tirat y frescal llenguatge ab tanta veritat pres de les cansons populars...».

En efecte *Lo criat major* és un poema molt bell que obtingué gran difusió arran dels Jocs Florals però que posteriorment no ha estat divulgat. Només conec l'edició del Volum dels Jocs i una altra que en féu l'«Il·lustració Catalana» en la collecció «Lectura Popular».

Mètricament és un romanç —37: versos distribuïts en 7 grups desiguals— que tant per la seva forma com pel seu contingut serva tot l'encant de la poesia popular.

El tema principal, la mort de la núvia, té prou precedents dins la cançó popular catalana i és, en les seves arrels, una recreació del mite d'Orfeu i Eurídice. Per expressar-lo, Genís es val de tots els recursos de la poesia tradicional: parallelismes, enumeracions, repeticions... acompanyats d'algunes tècniques romàntiques: exclamacions, punts suspensius, hipèrboles, algunes metàfores, i una riquíssima adjectivació que, sovint, ens és oferta en diminutius.

Un fragment ben característic d'aquell bell poema és el del retrobament dels enamorats.

«Ja la veu un cavaller
que tost corre per salvarla,
lluenta escopeta al coll,
penant d'haverla espantada.
Ab una ma atura l'euga,
ab l'altra la descavalca.
—¿Qui sou vós, lo cavaller,
quí sou vós que m'heu salvada?

.....

Allà hi corria un torrent,
ja's retorna ab l'aygua clara;

tan hermosa que la veyá,
lo cavaller la besava.

.....
—Amor, vos ereu perduda?
què teniu qu'estèu rosada?
Jo may vos havia vista
vermelleta de la cara...».

El fragment és ben suggeridor. Genís hi reuneix tot de símbolts de la lírica popular: l'aigua d'amor, la imatge del cavall, els diminutius, les roses...

Una anàlisi del poema ens portaria ben cert més enllà dels límits que ha d'ocupar en aquesta breu exposició. Sí, però, que voldria remarcar un altre fragment inspirat en la missa d'amor de la cançó catalana *La Dama d'Aragó*:

«L'altar major de la ermita
tot plè de ciris y randes
lo cirí pasqual encenen,
la missa ja començava:
la deya un frare cap-blanch,
qu'era oncle de la Susagna,
roquet y cota vermella
l'escolà que l'ajudava...».

Aquesta és segurament la millor obra poètica de Genís. La imitació / recreació de la poesia popular d'una banda i la influència de les balades germàniques de l'altra, a través, segurament, de Marià Aguiló, donen aquesta poesia fàcil, delicada, plena d'una dolça melangia que mereix d'ésser situada dins l'àmbit de la poesia catalana romàntica de més qualitat estètica.

De la novel·la *La Mercè de Bellamata* el Consistori opinà que «se distingeix de molt sobre les altres (presentadas) concedintseli sens vacilació la joia que te ben guanyada per sa bona prosa catalanesca y sas animadas descripcions». Efectivament, sobretot el capítol «La fira de l'hostal del Vilar» fou celebrat pels seus contemporanis com un bon quadre de costums. Genís en féu una lectura l'11 de maig, arran del premi dels Jocs Florals, en una sessió que el Círcol Literari li dedicà íntegrament, en la qual llegí també la poesia *Lo criat major*. Aquesta novel·la tingué desseguida una popularitat que sobrepassà a la resta de les obres de Genís. Fou la preferida de Jacint Verdaguer el qual consignà en un volum de poesies la dedicatòria: «A l'autor de Mercè de Bellamata».

Certament aquesta és una de les novel·les més representatives de Martí Genís. La seva lectura dóna una sensació d'equilibri que prové de l'exacta proporció de les parts de la novel·la. L'estil és més depurat. Ideològicament representa la transició del romanticisme exaltat a unes posicions més conservadores, emmarcades en el costumisme, amb molts elements romàntics però, que devia respondre a una evolució en la manera d'ésser de l'autor.

L'argument de la novel·la és la narració dels amor contrariats de l'Eudald i la Mercè que arriben, després de passar la prova de cites i cartes clandestines i fins del rapté de la protagonista, a assolir un final feliç. Aquesta història romàntica és el fil que uneix el seguit de quadres de costums que formen la novel·la.

Mercè, la protagonista, és molt bella: «Alta com era, prima y garbosa, anava ab lo cap dret de la curiositat y l'ignocència. Una espessor de cabells, rossos com brins d'or, li enmotllaven lo rostre entre mitx d'ondas y rissos que vanament pretenían tenirlosi a ratlla'ls doblechs de un mocador blau clar, que se li bellugava al cap (...) Abridada la cintura ab una maria-antonieta negra y vestint una faldilla de merino blau, semblava que tota ella rebia lo to del color y trémula llum qu'esbargien en torn seu grossos i brillants ulls, més blaus qu'el cel puríssim que reflexaven. Una boqueta xica (...) y una rojor de galtes (...) véus'aquí las pinzelladas més ixents d'aquell caparronet ayρός que termenava ab magestat y gracia aquella figura que atreya com la rialleta d'un nin, y's feya rotllo com una respectada princesa».

La novel·la és, en resum, una mena de «geòrgica» en la qual l'autor aconsegueix la finalitat que es proposa: un retrat de la vida pagesa al Lluçanès que «renunciant a la naturalesa imaginària», com resa el lema d'A. de Lamartine que encapçala l'obra, l'autor ha resolt pintar.

3 L'any 1887, essent president dels Jocs Florals de Barcelona el Dr. Jaume Collell, li fou premiada a Martí Genís i Aguilar una novel·la escrita l'any anterior sota el títol de *La família d'en Ton Parayre*, i que batejà de nou en presentar-la als Jocs. Aquesta novel·la era *Passavents*. Genís ja era molt conegut aleshores tant en l'aspecte de narrador com en el de poeta i adicte a la festa dels Jocs Florals. Vegis, si no, la ressenya del cronista dels Jocs:

«Obert lo plech corresponent a la novela titulada *Passavents* llorejada ab lo premi ofert per l'Excm. Ajuntament de Vilanova i Geltrú, resultà ésser autor de dita novela... D. Martí Genís y Aguilar qui fou cridat al estrado y comparagué á recullir de mans de la Reyna la joya guanyada, lo que celebrà'l públich ab grans aplaudiments». L'opinió del Consistori emesa a través del Secretari Pau Sans i Guitart era ben positiva. Ja no hi havia risc en lloar l'obra de Genís, que s'estava convertint en un valor de les lletres catalanes. Les petites esmenes que els altres Consistoris recomenaven a l'autor novell, quan sovint trobaven el seu estil excessiu, amb «falta de polidés en la forma» etc., han desaparegut. Genís s'està convertint en un mestre de la narrativa. El premi li és donat «per la rica y ben acolorida descripció que fa sentir la flayre y la frescor de la montanya catalana, per la riquesa de paraulas y modismes catalans y per la claretat y vivesa en la narració, així com també per lo bon fi moral del seu senzill argument».

La novella, que transcorre a les voreres del Ter, és un intent de novel·la social. La pintura de la realitat que a *Sota un tarot* era vista més com un teló de fons que interessava pel tipisme i per tot allò que pogués tenir de quadre de costums, a *Passavents* ha esdevingut testimoni d'unes situacions límit plantejades per les noves formes de vida, a l'ensems que comdena implícita d'unes conductes i unes actituds que transparenten la simpatia de Genís pels desvalguts.

A remarcar el llenguatge dels personatges, documentat en la més estricta realitat. A l'altre extrem, les descripcions idealitzades, element poètic, ens donen algunes pàgines molt belles; i són com sempre aquests encerts, diàlegs i descripcions, el millor d'aquesta obra de Genís.

4. Una altra aportació interessant de Genís als Jocs Florals ocorregué l'any 1892, quan el Consistori li concedí la Viola d'or i argent «sens dubtar gens», segons diu la ressenya dels Jocs, a la poesia *Penediment* lema «Crech en Deu, de Deu espero».

En 92 versos decasíl·labs de rima assonant agrupats en estrofes de 4 versos descriu les seves lluites internes que prenen la forma d'una invocació. Segons el secretari dels Jocs, Ernest Moliné i Brasés, la composició és un «acte de contrició del ànima pecadora que salmeja á imitació dels cants bíblics la vanitat del mon avans tan desitjada y's condorm á la tébia llum de la esperansa sommiant la nova vida. Las imatjes son ben trobades per més que algunas pequin de conceptuosa» diu, «lo llenguatge és escullit».

Una anàlisi detinguda ens fa assaborir unes bellíssimes imatges, acompanyades de variats recursos retòrics: anàfores, paral·lelismes, idees anti-tètiques, figures etimològiques, «llenguatge escollit»; en efecte, segons el Consistori dels Jocs Florals, llenguatge idoni per a expressar els moviments interns en una anàlisi finíssima del pas del temps per l'ànima del poeta.

Amb aquesta composició Genís s'incorpora al corrent de preocupacions religioses que dominen els anys de la Restauració. Una temàtica semblant detectarem amb facilitat a d'altres poetes de l'últim període, la segona meitat del XIX, entre ells Francesc Pelai Briz qui aporta, amb una certa anterioritat, una poesia del mateix títol. Sense gaire por a equivocar-nos podem assegurar, però, que la poesia de Genís *Penediment* és molt superior a totes les altres composicions de temàtica religiosa de l'època, tant per la seva forma com pel seu contingut, que voreja la ratlla del misticisme. No fou en va que va beure en les mateixes fonts que Jacint Verdaguer, el gran poeta místic de Catalunya; les coincidències de llenguatge entre un poeta i l'altre, que sovint trobàvem en les proses poètiques llurs, van moltes vegades més enllà i es tornen, a voltes, expressions d'una finor

espiritual gens corrent, «guspíres», com diria Genís, d'una alta vida espiritual.

CONCLUSIO

Aquestes són les dades més significatives de la participació de Genís i Aguilar als Jocs Florals de Barcelona. Vist aquest aspecte de la seva personalitat amb la perspectiva que el temps ens dona podem treure'n les conclusions següents:

La vocació d'escriptor de Genís va créixer al caliu dels Jocs i fou per mitjà d'aquests que les seves obres fruïren d'una difusió ben apreciable. Genís no oblidà mai l'encoratjament que els Jocs donaren als seus anys de joventut i restà fidel a la colla de «La Renaixença» i de «L'Il·lustració Catalana» i, per tant, als Jocs Florals i a tot el que representaven. En avançar el segle XX Genís hi participà sobretot en qualitat de mantenedor i, en especial, quan era ja un valor establert, presidí els Jocs Florals de Barcelona del 1921, segons reessenjàvem. L'acte fou en el fons un homenatge de les noves generacions a una de les figures que van col·laborar en la Renaixença de Catalunya, un retrobament amb el passat més immediat que, com diu Octavi Saltor, suposava una continuïtat literària i espiritual, superats ja els dicteris injustos d'una part dels primers noucentistes.

Aquesta fidelitat de Genís, fill de la Renaixença, als Jocs fou, però, sobretot interna. Genís, representant genuí del segon romanticisme català, restà en avançar el segle XX immers en el seu món poètic. Perquè encara que visqué en el món entusiasta i progressista de la Catalunya de finals del XIX, servà sempre una intimitat que es reflectí en les seves obres. El món de Genís és en realitat un món romàntic —és el de Julita i el de Mercè de Bellamata, del Criat Major i de Ferran d'Altesaigües— que empalmarà amb facilitat als corrents modernistes. Fou des d'aquest món que va intentar l'apropament a la realitat que ben sovint reeixí de descriure. Es dins aquestes coordenades històrico-culturals, romanticisme, Jocs Florals, que situem les grans aportacions de Genís a la literatura catalana: la creació de personatges femenins, l'estudi de la realitat i la seva labor fecunda com a estilista català.

Maria Mercè Miró